

Økologiske stikkelsbær giver udfordringer

For at øko-stikkelsbær lykkes, skal de være plantet på den rigtige lokalitet, kulturteknikken skal være i orden og afsætningen på plads. Det kan godt give anledning til udfordringer

✍ Annemarie Bisgaard

📷 Thy Økobær og Annemarie Bisgaard

Stikkelsbær er arealmæssigt set én af de helt små kulturer. I 2020 var det danske areal på 47 ha, hvoraf cirka halvdelen dyrkes økologisk. Det største samlede økologiske areal findes hos Thy Økobær i Sønderhå, Snedsted, hvor Niels Chr. Bach Nielsen har 9 ha stikkelsbær plus godt 20 ha med andre bærarter. Familien Bach Nielsen, der tæller hustruen Dorthe, datteren Stine og sønnen Søren, var vært ved en markvandring sidst i april med 15 interesserede deltagere, der så, hørte om og diskuterede de største udfordringer i produktionen af de grønne, syrlige bær.

Ukrudt og mosegrise

- De tre største udfordringer her på stedet er stikkelsbærbladhvæpse, mosegrise og ukrudt, lød det undervejs rundt i plantagen fra Niels Chr. Bach Nielsen, der sidste år forsøgte at komme ukrudt i rækken til livs med mekanisk jordbehandling. Fræseren kom lidt for dybt i, og rødderne

tog skade, så derfor forsøgte Niels Chr. Bach Nielsen i foråret at få has på det højeste ukrudt i rækken ved brænding. - Det er vigtigt, at stikkelsbær holdes rene fra starten. I økologiske plantager er mekanisk jordbehandling oplagt, men vær opmærksom på ikke at skade de øverligt liggende rødder. 6-10 kørsler på en sæson er nødvendigt, og ukrudtet tæt på buskene skal fjernes med hakken, i alt

Niels Chr. Bach Nielsen og Hanne Lindhard kigger efter stikkelsbærbladhvæpse, der lægger æg på bladundersiden af de nederste blade i busken. Derfor kan de første angreb være vanskelige at opdage. Angreb ses i starten som små huller i bladene.

fald de første par år, fortalte konsulent Hanne Lindhard, HortiAdvice, der havde arrangeret markvandringen. Ved etablering af planterne i en ukrudtsdug kan der opstå store problemer med mosegrise, men de kan også være et problem uden ukrudtsdug. Det kunne Niels Chr. Bach Nielsen vise skræmmende eksempler på i en mark med blåbærbuske, hvor hovedroden var gnavet over, og planterne havde mistet kontakt med jorden. Den bedste indsats mod mosegrise er at holde jorden sort omkring buskene og undlade højt ukrudt om vinteren, lød rådet fra konsulenten.

Stikkelsbærbladhvæpse

Stikkelsbærbladhvæpsen var et af emnerne på markvandringen.

- Det er ikke uden grund, at bladhvæpsen er det værste skadedyr i stikkelsbær. Larverne kan totalt afløve buskene, og efter første års angreb kan mange grene være døde. Hvis man har angreb to år i træk, kan buskene dø helt. De første angreb opstår typisk i pletter, så hold godt øje, opfordrede Hanne Lindhard og pointerede, at skadedyret har to-tre generationer om året.

Bladhvæpsen overvintrer i jorden og kommer frem tidligt, allerede i april-maj. Æggene ligger langs bladribberne på bladundersiden af de nederste blade inde i busken og er derfor vanskelige at opdage.

Interessen for dyrkning af stikkelsbær er stor. 15 deltagere fra Jylland og Fyn var med, da HortiAdvice arrangerede markvandring hos Thy Økobær sidst i april.

Thy Økobær producerer syv varianter af saft. Desuden fire varianter af pure og sirup samt en enkelt vin og snaps, alt sammen ud fra egne bær: Stikkelsbær, solbær, rød ribs, hvid ribs, blåbær, havtorn og aronia.

- I økologisk produktion findes ingen godkendte midler mod bladhvæpse. Forebyggelse sker bedst ved at sætte fuglekasser op i plantagen og skabe gode betingelser for nyttedyr med blomstrende rabatter, foreslog Hanne Lindhard og nævnte, at tidligere danske forsøg har vist, at ekstrakt fra pilebark har god effekt.

- Derfor er det interessant, at et nyt produkt med salicylsyre udvundet af pilebark er kommet på markedet. SalicylPure er en biostimulant tiltænkt rodstimulering, men om det kan gøre planterne modstandsdygtige overfor stikkelsbærbladhvæpse må komme an på en prøve, sagde Hanne Lindhard og opfordrede Niels Chr. Bach Nielsen til at teste produktet på et mindre areal. Midlet sprøjtes direkte på bladene, og behandlingen gentages hver uge for at vedligeholde koncentrationen af pilebarkekstrakt i planten. Hollandske forsøg med bittersalt har også vist effekt på stikkelsbærbladhvæpsen. Det kræver fire behandlinger á 15 kg, men metoden er ikke brugbar i økologi.

Frostbeskyttelse

Stikkelsbær blomstrer tidligt om foråret

og er derfor udsat for blomstringsfrost. - Buskene bør plantes på lune arealer med læ og uden frostlommer. Før og under blomstring bør græsset holdes kort - eller endnu bedre skal jorden være bar og våd, så afgiver den mest varme til luften, sagde konsulent Hanne Lindhard, der også nævnte vindmaskiner eller opvarmning af luften som mulige foranstaltninger mod blomstringsfrost.

En helt anden mulighed kan måske være den nye biostimulant Lalstim Osmo - baseret på glycin betanin fra sukkerroer - der muligvis kan sænke frostpunktet i blomsternes celler. En deltager på markvandringen - med konventionel stikkelsbærproduktion - fortalte, at han i år laver forsøg med dette middel i sin plantage.

Sodavandsis uden kemi men baseret på økologisk saft fra Thy Økobær. Isen produceres af startupfirmaet Vild Is fra Vorupør og sælges i caféer og ishuse landet over.

Ifølge anvisningen skal der behandles 24-48 timer inden frost, og bedst virkning opnås ved temperaturer lige under frysepunktet. Midlet skulle virke i op til tre uger efter behandling. Lalstim Osmo indeholder 12 procent kvælstof og er registreret som en gødning, men er endnu ikke godkendt til økologisk brug.

Forarbejdning og afsætning

Én ting er produktion af stikkelsbær, noget andet er afsætning, som også kan være en udfordring fra de forholdsvis små, danske arealer. Thy Økobær har taget skeen i egen hånd og etablerede i 2016 en lille fabrik til forarbejdning af bær. I starten indgik produktion af løsfrosne bær, men afsætningen viste sig at være vanskelig, og nitrogenfryseren er derfor solgt. Virksomheden producerer nu i alt 17 varianter af saft, sirup, pure, vin og snaps ud fra egne råvarer. Hertil kommer en lønproduktion af salatdressing, hvortil der er indkøbt et ekstra tappeanlæg. Sidste skud på stammen er udlejning af en del af fabrikken til den nystartede Vorupørvirksomhed Vild Is, der producerer økologiske sodavandsis af saft fra Thy Økobær til salg over hele landet.

Markvandringen er en del af et projekt med udvikling af bæredygtig, økonomisk produktion af økologiske stikkelsbær og er finansieret af Fonden for Økologisk Landbrug. ■